ROVANIEMEN HOVIOIKEUS
Valtakatu 10-12, 96200 Rovaniemi
Puh. 029 5641800
rovaniemi.ho@oikeus.fi

7.3.2016 19/2016

Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Viite Lakivaliokunnan lausuntopyyntö kansalaisaloitteesta (KAA 3/2015 vp)

Asia Lausunto kansalaisaloitteesta KAA 3/2015: lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamisesta sekä lakialoitteesta LA 21/2015: laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta

Hovioikeus kiittää lakivaliokuntaa tilaisuudesta antaa lausunto.

Hovioikeus kiinnittää huomota siihen, että vaikka törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö kuulostaa rikosnimikkeenä yksiselitteiseltä, ovat itse hyväksikäyttötapaukset erilaisia. Koska nämä asiat usein käsitellään uhrin suojaamiseksi salaisina, ei kansalaisilla ole oikeaa käsitystä siitä, millaisia tekoja nämä todellisuudessa ovat. Myös vähäisemmät seksuaaliset teot kuin sukupuoliyhteys voivat täyttää tunnusmerkistön, kun kohteena on lapsi, jolle rikos on iän tai kehitystason vuoksi omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa. Tällaisia muita seksuaalisia tekoja voivat olla esimerkiksi katselu, seksijuttujen kertominen, houkuttelu katsomaan seksuaalista toimintaa, erilainen koskettelu. Voi olla myös esimerkiksi sisarusten yhteistä pornografisten kuvien ottamista ja levittämistä tilanteessa, jossa toinen sisaruksista on alle 16-vuotias. Laaja rangaistusasteikko mahdollistaa rangaistuksen oikeudenmukaisen mittaamisen rikollisen teon mukaisesti.

Toinen ongelma liittyy siihen, että törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö on avoin. Lähtökohtaisesti kaikki sukupuoliyhteydet alle 16-vuotiaan kanssa ovat törkeitä lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä, ja vain ne, jotka kokonaisharkinnan perusteella eivät ole törkeitä, voivat tulla tuomittaviksi tavallisina lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä. On vaarana, että epätavanomaisiin seurustelusuhteisiin liittyvät sukupuoliyhteydet, joissa toinen on 15-vuotias ja toinen täysi-ikäinen, voivat tulla tuomittaviksi törkeinä lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä. Kahden vuoden rangaistus tällaisissa tilanteissa on kohtuuttoman ankara. Rikollisen teon määrittely kuuluu lainsäädäntövaltaan eikä tuomiovaltaan. Sen vuoksi täysin avoimeen kokonaisharkintaan perustuva kvalifiointi ei ole tavanomaista lainsäädäntötekniikkaa. Yleensä kokonaisharkinta muodostaa vain tunnusmerkistöä täydentävän kriteerin. Olisi toivottavaa, että eduskunta säätäisi nykyistä lakia täsmällisemmin sen, millaisista konkreettisista teoista tekijälle on tuomittava kahden vuoden minimirangaistus.

Hovioikeus kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että rangaistusten kovuudella ei juurikaan vaikuteta rikollisuuden määrään. Vuonna 2001 törkeästä pahoinpitelystä tuomittava minimirangaistus korotettiin kuudesta kuukaudesta vankeutta yhdeksi vuodeksi vankeutta. Tämä muutos korotti törkeistä pahoinpitelyistä tuomittavia rangaistuksia. Törkeiden pahoinpitelyjen lukumäärää lainmuutos ei kuitenkaan vähentänyt. Perinteisesti rikosoikeudessa on lähdetty siitä, että rangaistusasteikko säädetään sellaiseksi, että rikollisuuden määrä yhteiskunnassa pysyy hyväksyttävällä tasolla. Uhrille hyvitys on suoritettu vahingonkorvauksena. Tästä perusajatuksesta olisi edelleen syytä pitää kiinni.

Yleisessä keskustelussa näyttäisi erityistä huolta aiheuttavan se, että törkeistä lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä tuomitaan ehdollisia rangaistuksia. Tältä osin täytyy huomata, että julkisuudessa keskusteltavat rangaistukset perustuvat usein kumottuun lainsäädäntöön ja rangaistuskäytäntö on 2010-luvulla tehtyjen toistuvien lainmuutosten johdosta ankaroitunut. Jos eduskunta kuitenkin haluaa, että näistä rikoksista ei tuomita ehdollisia rangaistuksia tai että nykyistä useammin myös alle kahden vuoden rangaistukset tuomitaan ehdottomina, tulisi se selkeästi laissa säätää. Ajateltavissa voisi olla myös kuulemistilaisuudessa esille tullut ajatus ehdollisen rangaistuksen ohessa tuomittavasta lyhyemmästä ehdottomasta vankeudesta.

Voitaisiin myös harkita rikoslain 6 luvun 9 §:n säännöstä valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä täsmennettäväksi esimerkiksi niin, että tuomittaessa yli vuoden ja neljän kuukauden vankeusrangaistukseen valintaa tehtäessä tulee painottaa rikoksen vakavuutta ja teon moitittavuutta.

Näillä kommenteilla hovioikeus siis suhtautuu lähtökohtaisesti kriittisesti tehtyihin aloitteisiin ja ehdottaa niiden hylkäämistä.

Marianne Wagner-Prenner
hovioikeuden presidentti

Sakari Laukkanen
hovioikeudenlaamanni,
joka on myös valmistellut lausunnon